

La Documentació musical a Catalunya: estat de la qüestió

Aranxa Astruc, Maite Cuende, Margarida Estanyol, Rosa Montalt, Miquel Àngel Plaza-Navas (Grup de Música del COBDC)

"En definitiva, el que vull és recalcar que hem de racionalitzar els recursos - humans i materials- per aconseguir optimitzar els resultats de gestió i així obtenir el màxim d'economia de diners, personal, temps i qualitat de la feina. Estem cansats de veure com, a nivell oficial, es celebren commemoracions centenàries de naixements o morts de compositors -ara estan molt de moda- i es publiquen treballs esporàdics amb motiu de l'efemèrides; un cop passada, es torna a enterrar l'homenatjat i la seva obra [...] Ara per ara no existeix una política de recuperació, conservació, i difusió del patrimoni musical [...] El treball musicològic (catalogació, edició) i la difusió (concerts, gravacions) són dues cares de la mateixa moneda que no podem separar en un projecte de patrimoni musical encaminat a la recuperació, però també a la dinamització de la música catalana. El coneixement de la nostra cultura passa necessàriament també pel coneixement de la nostra música i si no es planteja d'aquesta manera arrossegarem una mancança impròpia d'un país que volem que sigui civilitzat. M'agradaria que aquestes ratlles servissin per donar-vos una idea de l'estat de la documentació musical a Catalunya sinó també per sensibilitzar-vos sobre la importància d'aquest patrimoni i sobre la necessitat de cuidar-lo i potenciar-lo com es mereix"(1)

Aquestes són les reflexions finals d'un article publicat per Joana Crespí fa quatre anys i que considerem com a punt de partida per a aquesta comunicació.

Si fem una ullada al que ens envolta, la música com a art viu actualment un moment dolç. Mai com ara havia tingut una presència tan destacada. Pensem en la gran quantitat d'emissores de ràdio que programen exclusivament música (o tot allò relacionat amb el món de la música) durant les 24 hores del dia (per exemple, Catalunya Música, Radio 2 i Radio 3, Sinfo Radio, M-80 Radio,...); pel que fa a la televisió, només cal que donem un cop d'ull a la programació de les televisions digitals i veurem la importància de la música en les seves programacions i el protagonisme absolut en alguns canal temàtics especialitzats en música.

Tampoc podem oblidar-nos de la influència de les tecnologies de la informació i el paper que realitzen en el món de la música. Gràcies a Internet podem comprar la música que ens agrada, saber quan es celebren els propers concerts, llegir revistes musicals en format electrònic o escoltar fitxers sonors en format MP3. No només les tecnologies de la informació ens apopen a la música.

L'Administració, mitjançant la LOGSE, ha regulat l'aprenentatge de la música i ha reconegut la tasca portada a terme pels conservatoris i les escoles de música. La LOGSE també obliga a la formació d'un professorat especialitzat que es responsabilitzi de l'educació musical dels infants. També en els darrers anys s'ha aprovat el Real Decreto 389/1992, de 15 d'abril, on s'estableix que entre les instal·lacions mínimes que han de tenir els conservatoris, centres privats

autoritzats i centres integrats ha d'haver-hi un espai destinat a biblioteca, videoteca i fonoteca de 40 metres quadrats, com a mínim.

Vist somerament aquest panorama, els bibliotecaris documentalistes hauriem de sentir-nos satisfets davant del creixent interès de les administracions públiques... però no ens enganyem. Els bibliotecaris-documentalistes no podem ser gaire optimistes, ja que a mesura que passa el temps la situació s'agreuja per la comparació inevitable que s'estableix amb altres àmbits als quals la cooperació bibliotecària pel que fa a la catalogació o a l'obtenció de documents (per exemple, el CCUC) ha estat un èxit i on, evidentment, hi ha hagut suport institucional.

-Localització de la documentació musical

Moltes institucions privades, centres especialitzats, arxius personals, etc., mantenen un tractament de la seva documentació que es limita a la conservació. No donen a conèixer els seus fons ni apliquen les tècniques normalitzades per a processar-los. El seu servei, en aquests moments, és permetre la investigació als musicòlegs sobre els seus fons. La funció d'un centre de documentació musical ha de ser més àmplia: ha de difondre els seus fons i ha de donar recursos per a localitzar la documentació de la que no disposi (2).

Cada vegada trobem més iniciatives per a la difusió de la documentació musical. Algunes de les dutes a terme són: guies i directoris de recursos musicals (3), catàlegs de fons d'esglésies i catedrals espanyoles, catàlegs col·lectius consultables en línia, articles en congressos, conferències, etc., publicacions d'organismes especialitzats (AEDOM), tesis i treballs musicològics en universitats (Carlos III, Salamanca, Granada,...)

Malgrat aquestes iniciatives que permeten l'accés a descripcions i publicacions sobre els fons d'alguns dels diversos centres on es conserva documentació musical, continua sense haver-hi coordinació entre ells ni accesibilitat a gran part dels fons documentals. La responsabilitat d'aquestes greus mancances la tenen els organismes oficials: existeix alguna política de recuperació, conservació i difusió del patrimoni musical?

-La formació dels professionals

De tots els aspectes mencionats fins ara, la preparació dels professionals és, si més no, un dels més importants. Si volem que el nostre patrimoni musical es conservi i difongui adequadament, hem de preparar als bibliotecaris--documentalistes per a aquesta tasca durant la seva formació acadèmica, oferint als plans d'estudis assignatures relacionades amb la música i sense oblidar la formació continuada dels professionals. La Universitat i els organismes professionals tenen, per tant, una gran responsabilitat en el capítol de la formació.

-Formació universitària

En una primera aproximació, podem veure un doble vessant en la formació de bibliotecaris-documentalistes musicals a les nostres universitats: des del punt de

vista musicològic (Musicologia, Història de l'Art,...) o bibliotecari (escoles i facultats de biblioteconomia i documentació)

No es tracta de comparar l'empobrit panorama universitari a casa nostra amb el dels Estats Units d'Amèrica, on la *Music Library Association* recull en un directori (4) cinquanta-sis centres dels EUA i Canadà als quals es pot obtenir una doble titulació en Música i en Biblioteconomia i Documentació, realitzar cursos especialitzats per a bibliotecaris-documentalistes musicals, triar crèdits impartits pels departaments de música com a complement formatiu en biblioteconomia o cursar assignatures de documentació musical incloses als plans d'estudis de la titulació en biblioteconomia i documentació. Si ens fixem en els plans d'estudis de la titulació en Biblioteconomia i Documentació a l'Estat Espanyol, veiem que quan s'imparteix una assignatura relacionada amb la música, només es tracta des del punt de vista de la catalogació. Tot i ser un aspecte important, hi ha molts altres enfocaments a tenir en compte i que només es troben a l'assignatura Documentació musical de la Universidad Complutense de Madrid (5). L'única forma d'esdevenir un documentalista musical al nostre país és sent autodidacta; per dir-ho gràficament, a força de donar-se cops de cap amb la música, molts professionals poden anomenar-se "musicals" (6).

Es possible que no arribem mai al grau d'especialització de les universitats nord-americanes, però entre la seva realitat i la que vivim nosaltres actualment, hi ha un terme mig que ens permetrà donar resposta a les necessitats de desenvolupament de tot allò relacionat amb la documentació musical i les biblioteques. Aquest terme mig de formació és el que fan servir els nostres veïns francesos i italians, amb uns seminaris i masters anuals d'especialització musical per a bibliotecaris, que cada any guanyen més adeptes (7).

-Organismes professionals: COBDC i AEDOM

Si ens centrem en les associacions professionals, veiem que també tenen molt a dir sobre la formació. Probablement els bibliotecaris-documentalistes continuem enlluernats amb el ventall d'infinites possibilitats que ofereixen les tecnologies de la informació per a la nostra feina i, a causa de la rapidesa amb que es produeixen els canvis tecnològics és molt difícil estar al dia; lògicament, dediquem els nostres esforços en la formació continuada en aquests temes. Els organismes professionals han de respondre a les demandes dels col·legiats i associats i fan molt bé en presentar una àmplia oferta en tecnologies de la informació, però potser també haurien de ser pragmàtics i oferir la possibilitat de formació en una tipologia documental tan específica i alhora tan desconeguda.

La gran eina de suport dels bibliotecaris-documentalistes de música és, actualment, la cooperació. No ens referim a la cooperació institucional, inviable si no existeix una planificació política adequada. Ens referim a la col·laboració professional que es produeix entre els bibliotecaris-documentalistes musicals i que té en els grups de treball i en les llistes de distribució una important eina d'intercanvi i formació, no només per al nostre col·lectiu, sinó per a tots els professionals de les biblioteques i centres de documentació (8)

- La documentació musical i les tecnologies de la informació

Si com ja queda dit, de les nostres escoles universitàries i facultats és difícil sortir amb una formació sobre documentació musical decent, qué en podem dir del repte d'adaptar-nos a la rapidesa dels canvis en les tecnologies de la informació? Si gairebé no sabem catalogar un CD o una partitura, com podem catalogar un fitxer MP3 rebut per Internet?

L'automatització de les biblioteques i centres de documentació a l'Estat Espanyol és recent: la major part dels centres de documentació musical automatitzats ho van fer dins de la dècada dels '90. Però les institucions estàn fent un gran esforç en aquest aspecte, el que es reflecteix en l'augment del les bases de dades de recursos musicals (9). El panorama és una mica pobre encara, però on es detecta la mancança més greu és en les biblioteques de les escoles de música i conservatoris (10).

És obvi que l'aparició d'Internet i dels recursos que ofereix, com la facilitat per transmetre tot tipus de fitxers (entre els quals els d'imatge i so), implica uns avantatges, però també uns riscos. Qui ha de posar una mica d'ordre als recursos musicals que hi ha a Internet? Els musicòlegs, els bibliotecaris-documentalistes, els informàtics? Aquesta és la baralla de sempre... però en la que nosaltres hem d'estar presents. Alguns dels esforços per a ordenar els recursos de Internet referents a la música són de gran ajuda als documentalistes musicals (11).

Hi ha un aspecte de les tecnologies de la informació que no podem deixar de mencionar: els nous suports (DVD) i els sistemes de compressió de dades sonores (MP3) poden ser la solució per a l'emmagatzemament dels registres sonors. Per ara només s'han desenvolupat des del punt de vista de la distribució comercial de la música, però els documentalistes musicals hem d'estar atents a les possibilitats que ofereixen.

-La interrelació de disciplines: el treball conjunt entre bibliotecaris-documentalistes musicals, musicòlegs, músics, professionals de les arts escèniques i plàstiques, informàtics.

No hi ha dubte que la relació entre les disciplines abans mencionades: es tracta dels productors, transmissors i consumidors de música. Del que no es pot parlar és de treball conjunt: ni entre les diverses disciplines ni, el que és pitjor encara, entre professionals d'una mateixa branca. Ja hem fet constar l'esforç dels professionals de la documentació musical en cooperar entre ells, però la cooperació entre centres que depenen d'administracions tan diferents com diputacions, ajuntaments, etc., és molt complexa i minva considerablement els esforços adreçats a la difusió dels centres i dels fons documentals.

La col·laboració amb músics, coreògrafs, escenògrafs,..., és difícil per la falta d'hàbit. Sembla que hem entrat en un cercle viciós: no aprofiten els recursos dels centres de documentació musical perquè no els hi proporcionen el que necessiten, i els centres de documentació musical no poden satisfer les seves peticions sense la seva cooperació.

Els musicòlegs comencen a considerar la documentació musical com una sortida laboral. Per exemple, a l'últim curs de catalogació de partitures i enregistraments sonors organitzat per AEDOM la majoria dels inscrits eren estudiants de musicologia.

La relació amb els informàtics és imprescindible per a la correcta utilització i l'aprofitament dels nous recursos. Malhauradament per ara és inexistent

-La situació vista des de fora: què pot trobar l'usuari.

Com deiem al començament d'aquesta comunicació, mai la música havia estat tant present als mitjans de comunicació i mai com ara havia creat una indústria tan gran. Darrera de les emissores de ràdio i televisió, dels festivals i fires musicals, etc., hi ha documents impressos i sonors que obren múltiples possibilitats d'oferir la nostra professionalitat per a recollir, conservar, ordenar i donar difusió d'aquests documents a una societat que cada vegada demana més informació sobre música.

Però, hi ha una correspondència entre les activitats musicals i la documentació que, en teoria, utilitzen o generen? A la pràctica es veu que no. Qualsevol escola de música, conservatori, sala de concerts, auditori, teatre, orquestra, cor... ha de tenir un arxiu o biblioteca que reforci la seva activitat. I només una quarta part d'ells en disposa.

La falta de coordinació entre els centres afecta als usuaris potencials. No hi ha un pont entre la informació musical de les biblioteques populars i les biblioteques, centres de documentació i arxius musicals; per tant, els usuaris no saben on adreçar-se ni tenen coneixement dels fons accessibles.

Els musicòlegs normalment coneixen els recursos i tenen accés als arxius i centres privats, malgrat que no els utilitzin tots.

Els compositors, pel contrari, desconeixen els recursos i, per tant, no els utilitzen. I els intèrprets es troben en la mateixa situació. No hi ha edicions de obres catalanes i el repertori d'obres internacionals tampoc és abundant. A més, tenen l'inconvenient de la especialització: un percussionista té un repertori diferent a un cantant, un quartet de corda ha d'adaptar obres per a orquestra,... Els músics, compositors i intèrprets disposen d'entitats específiques per a defensar els seus interessos, com la *SGAE* i l'*Asociación de Intèrpretes de Espanya-AIE*.

--Conclusions

La situació de la documentació musical continua com la descrita per Joana Crespí. Els avenços i canvis s'han donat en la música com a negoci. Però no han hagut noves iniciatives per al tractament dels documents i del patrimoni musical. La situació immobiliària (per falta d'una política establerta i per falta de recursos) dels centres, arxius i biblioteques musicals que depenen de les administracions, fa pensar que el desenvolupament de la documentació musical a casa nostra passa per la iniciativa privada. Són aquests centres privats els que han de

mantenir els contactes entre sí, per a crear la xarxa de cooperació i de coordinació de recursos i de difusió de la informació.

I, fins que no hi hagi un canvi en la situació descrita, la iniciativa personal dels professionals de la documentació musical continuarà oferint la única possibilitat de cooperació, col·laboració i difusió entre els diferents centres.

NOTES

1 - CRESPI, Joana. "El patrimoni musical a Catalunya". A: *Ítem*, 1995, 17:74-82

2 - BAGÜÉS, Jon; PLAZA-NAVAS, M.A. "Institutions of musical documentation: a selective bibliography". A: *Fontes artis musicae*, 1998, 45(1):3-20

3 - *Recursos musicales en España : directorio de la base de datos del igual nombre residente en la red informática del Centro de Documentación Musical : 1994*. Madrid : Centro de Documentación Musical, 1994. XIV, 765 p.

4 - *Directory of Library School offering in Music Librarianship*. (En línia) 7th ed. [S.l.] : Music Library Association. Education Comitee, 1998
<http://www.musiclibraryassoc.org>

5 - MERLO VEGA, José Antonio. "Formación de los bibliotecarios musicales en España". A: *18º Congreso de la Asociación Internacional de Bibliotecas Musicales, Archivos y Centros de Documentación : Donostia-San Sebastián, 21-26 de junio de 1998 : actas : ponencias españolas e hispanoamericanas*. Madrid : AEDOM, 1999. P. 307-326

6 - CUENDE, Maite. "La formación del bibliotecario de fonotecas y archivos audiovisuales en España". A: *Educación y biblioteca*. 1993, 93:52-54

7 - GENTILI-TEDESCHI, Massimo. "L'enseignement du catalogage en Italie; description des stages" *IAML Annual Conference 1999, Wellington, New Zealand* (Ponència inèdita)

HAUSFATER, Dominique. "Bibliothèque Nationale de France, Département de la musique" *IAML Annual Conference 1999, Wellington, New Zealand* (Ponència inèdita)

8 - SORLI ROJO, Ángela; MERLO VEGA, J.A. "Listas de distribución españolas de archivística, biblioteconomía i documentación". A: *Revista española de documentación científica*, 1999, 22(1):79-92.

TEJADA, Jesús. "Correo electrónico y música", A: *AEDOM: boletín de la Asociación Española de Documentación Musical*, 1998, 5(2):75-84

9 - PLAZA-NAVAS, Miquel Àngel. "Bases de datos musicales en España: una aproximación". A: *18º Congreso de la Asociación Internacional de Bibliotecas Musicales, Archivos y Centros de Documentación : Donostia-San Sebastián, 21-26 de junio de 1998 : actas : ponencias españolas e hispanoamericanas*. Madrid : AEDOM, 1999. P. 47-106

10- BRAVO, Koldo. "Panorama de las bibliotecas musicales de conservatorio en España". A: *18º Congreso de la Asociación Internacional de Bibliotecas Musicales, Archivos y Centros de Documentación : Donostia-San Sebastián, 21-26 de junio de 1998 : actas : ponencias españolas e hispanoamericanas*. Madrid : AEDOM, 1999. P. 107-120

11 - Una bona recopilació de links musicals es troba a la web de la Cité de la Musique: <http://www.culture.fr/culture/autserv/musique.htm>